

חמץ שלא יטלנה עכבר [ראה שו"ע או"ח תלד, א], אין בכך חשש, משום שכשתולה לדבר מצוה אין בכך בזיון לפת (חיים לראש עמ' כד. וראה גם משנ"ב תק, טו), או משום ש'שומר מצוה לא ידע דבר רע' (כפ החיים שם, ג). ובזמננו שנוהגים לתלות פת בתוך תיק, כגון תיקי אוכל של ילדים, יש להקל ולומר שגם בפת אין בכך זלזול (הערות הגר"ש אלישיב; הגר"ש איערבך מאור השבת ב מכתב ל, ד).

נְשׁוּרָא בְּבִיתָא קָשִׁי לְעִנְיָתָא - פירורים של פת המושלכים על הקרקע בבית דורכים עליהם, קשה לעניות (רשב"ם). ומדובר על פירורים שאין בהם כזית, שאף שע"פ דין אין איסור לדרוס עליהם ולאבדם בידים [כיון שאינם עומדים למאכל אדם (ע"פ מנשה שבת קמג, א ותוס' שם, וראה רש"י שם), ואינם נקראים אוכל (לבוש או"ח קפ, ג)], מכל מקום קשה הדבר לעניות. אבל פירורים שיש בהם כזית, חובה לאוספם מצד הדין, משום איסור איבוד אוכלין, ואסור לאבדם אפילו אם אינו דורס עליהם אלא משליכם למים (ע"פ גמ' ברכות נב, ב ותוס' שם, ומג"א שם, ג). וכשיש הרבה פירורים שמצטרפים לשיעור כזית, יש שכתב, שאסור לאבדם מצד הדין (ברכי יוסף שם, ג, בשם הר"א גלאנטי).

והעושה דבר הקשה לעניות, הקב"ה שונאו על כך שהביא את עצמו לזה (פרישה או"ח רמא, א, הובא בפמ"ג משנ"ז שם, א). וראה גם בגמ' ב"מ (ג, א, ע"פ רש"י שם) שדרשו מהפסוק 'אפס כי לא יהיה בך אביון', שיזהר אדם מלהביא עצמו לידי עניות. ויש שביאר בזה, שאף נענש על כך, משום שאמרו בגמ' (עירובין מא, ב) שדקדוקי עניות מעבידים את האדם על דעתו ועל דעת קונו (אורח נאמן קפ, ג). ולכן יש לאסוף את הפירורים כדי שלא ידרסו עליהם ויבואו לידי עניות (גמ' חולין קה, ב). וגם כשהוא בדרך צריך לאוספם כדי שלא יבוא לדרוס עליהם (עיון יעקב שם, ע"פ הגמ' שם).

■ **להלכה**, מצד הדין מותר לדרוס על פירורים של פת שאין בהם כזית, אך הדבר קשה לעניות. ודוקא כשדורס עליהם, שהוא ביזוי גדול, אבל אם משליכם למים אין בכך חשש לעניות, אף כשהולכים לאיבוד. וכשיש בהם כזית, חובה לאוספם מצד הדין משום איסור איבוד אוכלין, ואסור לאבדם אפילו על ידי השלכתם למים. ויש אומרים שהוא הדין כשמצטרפים יחד לכזית (שו"ע או"ח קפ, ד ומג"א שם, ג, ומשנ"ב שם, י, וראה פרטים נוספים במשנ"ב מהדו' דרשו שם).

איִסְרָא דְעִנְיָתָא נָכַל שְׁמִיָּה - 'איסרא דעניותא' הוא המלאך הממונה על העניות (ראה רש"י), ושמו 'נבל' מלשון ניבול ולכלוך (רשב"ם), ונכנס בבית שרואה שאין נוהגים בו מנהג נקיית בפת (רש"י ורשב"ם). ומטעם זה, גם המישותין בפני מיטתו כשהוא ערום, בא לידי עניות, כיון שהוא דבר מאוס, והמלאך הממונה על העניות נקרא 'נבל', ואוהב כל דבר מיאוס (שבת סב, ב, ורש"י שם).

מִחַד בְּתַמּוּז עַד שִׁתְּסֵר בֵּיהּ וְדַאי שְׂכִיחִי מִכָּאן וְאֵילָךְ סָפֵק שְׂכִיחִי סָפֵק לֹא שְׂכִיחִי. ■ **להלכה**, כיון שבמדרש נאמר (מדרש רבה איכה א, כט, ומדרש שוחר טוב תהלים צא) שקטב מירי מצוי משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב מארבע שעות עד תשע שעות, לכך צריך להיזהר שלא ללכת יחידי בזמנים אלו, ושלא להכות התלמידים בימים אלו (שו"ע או"ח תקנא, יח). ולפי המבואר בגמ' כאן, כל שכן שצריך להיזהר בזה מאחד בתמוז עד תשעה עשר בו, שאז בודאי הם מצויים (ביאה"ל שם, בשם פתחי עולם שם, וראה ברכי יוסף שם, טז, בשם מהר"ש יפה, שלפי המדרש הוא מצוי רק מ"ז בתמוז, להיפך מהגמ').

מִן דְּסָרִיק רִישִׁיהּ יָבֵשׁ, אבל כששערותיו רטובות, צריך לסרקן, משום שמי שאינו מסרק ראשו תמיד ומנקהו מכינים ולכלוך, מביאו לידי עיורון (ראה גמ' נדרים פא, א, ע"פ הרא"ש והר"ם שם), לפי שמאור העיניים יונק משער הראש, וכמבואר בב"ב (טז, א) שכל שיערה יונקת מגומא בפני עצמה, ואילו היו שתי שערות יונקות מגומא אחת, היו מחשיכות את מאור עיניו של האדם (רא"ש נדרים שם).

■ **להלכה**, יש שהביאו סכנה זו של עיורון בסריקת שער יבש (שו"ע הרב חו"מ שמירת הגוף והנפש סי' ט, ערוך השולחן או"ח רס, ד). ובזמננו אין העולם נזהרים בזה, אך טוב להיזהר (לבנימין אמר עמ' קנח, בשם הגר"ח קניבסקי), וראה להלן בסמוך.

וּמִן דְּסִיִּים מְסִי אֲדִימִיתְנִיהּ כְּרָעָא - מי שנועל את נעליו בעוד שרגליו לחות ממי הרחיצה, גורם הוא בכך עיורון לעיניו (רשב"ם). ■ **להלכה**, יש שהביאו דין זה (שו"ע הרב חו"מ שמירת הגוף והנפש סי' ט, ערוך השולחן או"ח רס, ד), ויש שהוסיף, שבזמננו סכנת העיורון היתה בנעילת הנעליים, כיון שהיו נועלים את נעליהם על רגלים יחפות, ובזמננו קיים החשש במי שלובש את הגרביים כשרגליו לחות מהרחיצה (שו"ע הרב חו"מ שם). ויש שכתב, שבזמננו העולם אינם מקפידים על כך, ו'שומר פתאים ה' (תוספת שבת רס, א, הובא במחצית השקל שם). ויש שכתב, שהטעם שאין נזהרים בזה, משום שכל הסכנה לעיורון היא רק בנעילת הנעליים על רגליים יחפות, אך בימינו שלובשים גרביים, אין בזה חשש (ליקוטי מהר"ח הנהגת ערב שבת, ושלא כהשו"ע הרב).

תְּלֵאִי בְּבִיתָא קָשִׁי לְעִנְיָתָא - התולה פיתו באויר בתוך סל, קשה לעניות (רש"י ורשב"ם). וכן אם תולה את הפת עצמה שלא בתוך סל, כגון שתולה מחרוזת של כיכרות בקורה או ביתד או כותל (ערוך ערך סלתא).

■ **להלכה**, אם תולה את הפת כדי שלא תתעפש, מותר, שאין בכך בזיון אוכלין (פמ"ג או"ח ססח משנ"ז ד, ד). וכן כשתולה אותה לצורך מצוה, כגון שתולה את הפת שנשארה אצלו לאחר בדיקת